

דין המעות אחר התקנהמ"ח א'

א) גמ' - מתניתא מנלן וכו' ואמר רב וכו'. ומבואר דאיכא נפק"מ בין ריו"ח לר"ל האם הלוקח מועל בקבלת המוכר את הכסף או לא, והנה בדף מ"ג א' תנן דמפקיד מעות אצל שולחני מותרין ישתמש בהם ולפיכך אבדו חייב באחריותם, ולדעת ר"ה אף בנאנסו חייב השולחני מדין שואל, ולדעת ר"נ אינו אלא שו"ש כיון דאית ליה הנאה במה דמצי זבין בהו, ומבואר בגמ' דלר"ה בהפקיד הגזבר אצל שולחני, אף דהשולחני לא הוציא המעות, הרי"ז מעל, והק' בתו' מ"ש מהא דמבואר בדף מ"ח א' דלר"ל דמשיכה אינו קונה מדאו' ליכא מעילה, והוכיחו מכח זה דבקנין מעות מודה ר"ה דאין למוכר זכות השתמשות במעות, ולכך אינו מועל.

והנה כל ראייתם של תו' הוא לר"ה, אולם לא נתבאר בתו' להדי' האם לר"נ שפיר י"ל דבאמת מותר המוכר להשתמש במעות, כיון דאעפ"י דמותר להשתמש במעות, מ"מ כ"ז דלא נשתמש אינו אלא שו"ש, או לא.

ב) והנה ברמב"ן מ"ט א' הביא מתו' בעירובין דבאמת דין המוכר במעות תלוי בפלוגתא דר"ה ור"נ, ולר"ה המוכר הוי שואל או לוה, אבל לר"נ אינו אלא שו"ש וחייב בגו"א, והסוגיא בדף מ"ח דמוכיח מינה לר"ל קאי אליבא דר"נ, וכן הביא הרשב"א שם בשם תו', ומשמע מדבריהם דבאמת ר"ה ל"ל דרב ואין חילוק בין ספר לבלן, וספר נמי מעל כיון דחייב המוכר על אונס המעות, ונבאמת דבריטב"א מ"ח א' מה"ט דחה להך שינויא כיון דר"ה היה תלמיד של רב, ולכך הוכיח דאסור למוכר להשתמש במעות, אולם בתו' דידן דס"ל דהסוגיא בדף מ"ח א' קאי אף לר"ה, הוצרכו לומר דלר"ה המוכר הוא רק שו"ח על המעות, אולם עדיין יתכן דלר"נ הוא שו"ש, ונבתי' בעירובין פ"א ב' ד"ה שמא כתבו בתי' ב' דלריו"ח הוי שו"ש, דכיון דמדאו' מעות קונות אלים כוחו, ומשמע מדבריהם דזה רק לריו"ח, אבל לר"ל דמדאו' אינו קונה אינו שו"ש].

ג) ובחי' הר"ן מ"ט א' כתב בשם תו' דהמוכר הוי שו"ש על המעות, ובב"י סו"ס קצ"ח הק' דהא לתי' קמא אסור המוכר להשתמש במעות ואינו אלא שו"ח, ולתי' בתרא הוא שואל לריו"ח, אולם להנ"ל הרי אף לתי' קמא יש חילוק בין ר"ה לר"נ, ואה"נ לר"נ הוי שו"ש, ועי' בחי' רע"א מ"ח א' ד"ה גם דכתב בתי' בתרא דכוונת הר"ן לתו' בעירובין הנ"ל.

ד) ובתי' ב' תי' תו' דבאמת יש בזה חילוק בין ריו"ח לר"ל, דלריו"ח כיון דמעות קונות מדאו' הרי"ז שואל, ולר"ל אסור להשתמש במעות, ואינו שואל.

וצ"ב אמאי באמת מותר למוכר להשתמש במעות הרי ביטלו קנין כסף, ובפשוטו י"ל דס"ל לתו' דבאמת חל הקנין אלא דנתנו לו זכות חזרה, משא"כ לר"ל דמדאו' לא חייל הקנין, אבל תי' קמא ס"ל דביטלו לגמרי את הקנין ולכך אסור למוכר להשתמש במעות.

והנה בב"י סו"ס קצ"ח כתב דמה דמבואר במפרשים בשם תו' דהמוכר אינו שואל על המעות, הוא רק לתי' קמא, אבל לתי' בתרא הוא שואל עלייהו וחייב באונסין, ובתומים סי' ס"ו סק"ה תמה על הב"י דכיון דקיי"ל כר"נ אף לתי' בתרא אינו שואל אלא שו"ש, אולם להנ"ל א"ש דכיון דאינו אלא זכות חזרה, אף ר"נ מודה דהוא לוה, ודוקא במפקיד דאינו זוכה מחמת קנינו ובעלותו על המעות אינו נידון כשואל, אבל הכא דהוא משתמש מחמת קנינו במעות אף ר"נ מודה דהוא לוה.

אולם עי' תו' הרא"ש מ"ט א' דכתב כתי' בתרא דתו', והוסיף דכ"ז לר"ה דאמר אפי' נאנסו, ומבואר להדי' דלר"נ אינו אלא שו"ש, וזהו כדברי התומים, וולהלן יתבאר דכן מוכח מדברי הגר"א מחנ"א ורע"א, ולפי"ז הרי ע"כ צ"ל דבאמת

גם לתי' בתרא בטל הקנין, אלא דמ"מ כיון דנתן לו את הכסף לקנין ע"כ דנותן לו ע"ד שישתמש בזה, ולכך דינו בכסף תלוי בפלוגתא דר"ה ור"נ, אולם עדיין צ"ע דא"כ מדוע זה תלוי בפלוגתא דריו"ח ור"ל, וכי יש אומדנא דאינו נותן רשות להשתמש רק לפי ריו"ח דמדאור' מעות קונות, וי"ל דבאמת אינו משום אומדנא, אלא דכל הביטול של הקנין היה רק כלפי הלוקח ולא כלפי המוכר, וכ"כ במהר"ם ע"ז ס"ג א' תו' ד"ה והא כתב "שלא הפקיעו חכמים שלא יקנה המוכר המעות, אלא שלא יקנה הלוקח החפץ" אולם א"כ עדיין צ"ע אמאי זה תלוי בפלוגתא דר"ה ור"נ, וצ"ע בכ"ז.

ה) והנה בעיקר ראיית הגמ' לר"ל מהא דס"ל לרב דבספר לא מעל, עי' ברשב"א מ"ח א' דהק' הא אף לריו"ח ביטלו לקנין כסף, ותי' דלענין מעילה דאור' לא תקנו, ועי' מחנ"א קנין מעות סי' י"א דכתב דלפי תי' ב' דתו' אי"צ לומר כהרשב"א, דהא נהי דביטלו את קנין הלוקח בחיטים, מ"מ לא ביטלו לקנין המוכר במעות, אולם נראה דהרשב"א אזיל לשי' בדף מ"ט א' דהביא בשי' תו' בתי' קמא דלר"נ אינו אלא שו"ש על המעות, וביאר הרשב"א דסוגיין קאי כר"נ, ולכך הק' דא"כ אף לריו"ח לא מעל, והוצרך לתרץ דלענין מעילה לא תקנו.

אולם ברמב"ן בדף מ"ט א' כתב בעי"ל דכיון דלריו"ח מעות קונות, אעפ"י דתקנו דיכול לחזור בו, מ"מ לענין אונסין דמעות אוקמוה אדאור', והביא לזה ראיה מהא דלריו"ח פריך דיהא מעילה, וק' הרי ביטלו לקנין כסף, אלא ע"כ דרק משעת חזרה בטל המקח, ולא הזכיר הרמב"ן דלפי"ז יש חילוק בין ר"ה לר"נ, ומשמע דלכו"ע הוא, ואף לר"נ הוא לזה על המעות, וכמו דנתבאר לעיל בדעת הב"י בתי' ב' דתו'.

ו) ובע"ז ס"ג א' פריך אמאי יחד לה טלה הוי אתנן הא קא מחסרא משיכה, ועי' בתו' שם דהקו' הוא אף לריו"ח, כיון דרבנן ביטלו לקנין כסף, והק' מ"ש מהא דמבואר בדף מ"ח א' דלריו"ח איכא מעילה מזמן נתינת המעות, ותי' דכיון דמעל מן התורה מי יפקיע מעילה מהתורה, וצ"ב כוונתם, ועי' מחנ"א קנין מעות סי' י"א דביאר דבריהם "דהתם קודם שיהיה אתנן עקרו חכמים הקניה ולא חל עליה אח"כ איסור אתנן כלל, משא"כ במעילה דכבר היה קודש ומיד שנתן לסיטון מעל וכה"ג אין כח ביד חכמים להפקיע" והיינו דס"ל לתו' נמי דבמקום איסור דאור' לא העמידו דבריהם, אולם כ"ז היכא דכבר היה קודש, אבל לגבי אתנן הפקיעו, אולם עי' ברשב"א בע"ז שם דכתב דדוקא לר"ל פריך, אבל לריו"ח א"ש, דאעפ"י דביטלו לקנין כסף, מ"מ איסור אתנן דאור' ולא העמידו דבריהם במקום איסור דאור', וזהו כשי' לענין מעילה, וס"ל דבכל גוונא דאיכא איסור דאור' לא העמידו דבריהם.

והנה אי נימא בכוונת תו' ב"מ בתי' ב' דלא ביטלו את הקנין עד שיחזור בו, ומה"ט איכא מעילה לריו"ח, הרי א"א לומר כדברי תו' בע"ז דאינו אתנן משום דביטלו חכמים, דהא כיון דלא ביטלו הקנין כ"ז לא חזר בו, ודאי דהוי אתנן, ולדבריהם ע"כ צ"ל כהרשב"א דקו' הגמ' בע"ז הוא רק אליבא דר"ל.

וברע"א ב"מ מ"ח א' כתב דלתי' ב' דתו' י"ל דדוקא לענין מעילה מעל הנותן, כיון דמותר למוכר להשתמש במעות, אבל לגבי אתנן כיון דביטלו את הקנין מעות לא חייל על הטלה שם אתנן, ולכאור' אי נימא דכוונת תו' דלא ביטלו את הקנין אלא נתנו לו רק זכות חזרה, הרי אין לחלק בין המעות לחיטים, אולם אי נימא כתו' הרא"ש דבאמת ביטלו את הקנין לגמרי, אלא דמ"מ יש לו היתר השתמשות, א"ש דברי רע"א דיש חילוק בין הכסף לחיטים, ובאמת דכן מבואר להדי' בדברי רע"א דכתב בהמשך דבריו ליישב קו' הב"י על הר"ן דהביא מתו' דהמוכר הוה שו"ש על המעות, ותמה הב"י הרי בתי' קמא מבואר דאסור לו להשתמש ובתי' בתרא מבואר דהוא שואל, וכתב רע"א מתחילה ליישב דגם לתי' ב' אינו אלא אליבא דר"ה אבל אה"נ לר"נ אינו אלא שו"ש.

ולדברי רע"א נמצא דכל קו' הגמ' דיהא מעילה מחמת דמותר להשתמש במעות הוא רק לר"ה, דהא ביאר דכל קו' הגמ' דמשום דמותר להשתמש במעות הוי לזה ולכך ימעול, וביאר דכל דברי התו' קיימי רק לר"ה ולא לר"נ, וכ"כ בשו"ת רע"א תנינא סי' ק"כ דהיה לגמ' הכרח דרבא ס"ל כר"ה, ע"ש.

(א) בשו"ע ס"ו ס"א מבואר דהיכא דמכר לו שטר ולא היה כו"מ חייב להחזיר לו המעות, ובסמ"ע סק"ד הביא ממהר"י וי"ל דהמוכר הוא שו"ש על המעות, ובש"ך סק"ח כתב דזה שגגה כיון דהמוכר הוא לזה על המעות, ובקצוה"ח סק"ד כתב דדברי הסמ"ע מתבארים כתי' ב' דתו' דתלוי אי כסף קונה מדאו' או לא, וכיון דאותיות לכו"ע אין נקנות בכסף כיון דשטר אין גופו ממון, משו"ה לכו"ע אסור למוכר להשתמש במעות ואינו לזה עלייהו.

(ב) ודברי הקצוה"ח צ"ע, דאף דבתו' מבואר דכל היכא דאין מעות קונות אינו שואל, אבל מ"מ עדיין זה דלא כהסמ"ע, דהא בתו' מבואר הן לתי' קמא והן לתי' בתרא דאם לא חייל הקנין מדאו' אסור לו להשתמש במעות, ואינו אלא שו"ח, וכיון דבשטר לא חייל קנין כסף, אמאי כתב הסמ"ע דהוא שו"ש, הא כיון דאסור להשתמש במעות ליכא בההיא הנאה, ורק לדברי התו' שהביאו הראשונים א"ש דהא נקטו דלר"נ אף היכא דלא חייל הקנין מדאו', מותר להשתמש במעות, ולכך הוא שו"ש.

(ג) והנה הש"ך כתב בתו"ד דלדעת תו' הוא לזה, ובקצוה"ח תמה עליו דבתו' כתבו דהוא שואל ולא לזה, אולם עי' בתו' ב"מ כ"ט א' ד"ה והוי דהק' לרב יוסף דמותר להשתמש במעות, אמאי מבואר בגמ' דהוא שואל, הרי כל דחייב באונסין מוכח בדף מ"ג א' דאינו חייב להחזיר את אותן המעות, אף אם הם בעין, דמה"ט מבואר בגמ' שם דגם בלא הוציא מעל, ותי' דנקט שואל משום דחייב באונסין, אבל באמת הוא לזה, וא"ש דברי הש"ך, דה"ה הכא אף דנקטו תו' לישנא דשואל, כוונתם דהוא לזה.

(ד) ובש"ך הביא ראייה לדבריו מסוגיא דפרדיסא בדף ע"ב א' דמבואר בגמ' דכל דמכר שדה שאינו שלו הרי"ז לזה על המעות, והביא דמבואר כן נמי בנימוק"י ב"מ י"ד, ובקצוה"ח כתב לחלק בין היכא דעביד בו קנין המועיל, אלא דאינו שלו, דבכה"ג הרי הקנה לו המעות לגמרי, להיכא דעביד קנין שאינו מועיל, דבהא אינו מקנה לו המעות עד שיעשה קנין המועיל, ע"ש, אולם הרי נתבאר לעיל דבתו' בעירובין ובסמ"ע מבואר דמותר לו להשתמש במעות, ומה"ט הוא שו"ש, וא"כ אכתי תקשי מ"ש מפרדיסא דהוא לזה.

[והנה לר"נ דס"ל דכל דמותר להשתמש במעות אינו אלא שו"ש, אין להק' מפרדיסא, כיון דיש לחלק בין מוכר למפקיד, דבמפקיד מעות, אעפ"י דמתיר לנפקד להשתמש במעות, מ"מ כ"ז דלא השתמש בהם הרי"ז של המפקיד, אבל בלוקח הרי נתן את המעות למוכר אדעתא שיהא שלו, ולכל הוא לזה על המעות, אבל הרי הסמ"ע ס"ל דאף במוכר הוא שו"ש, וא"כ תקשי מ"ש מפרדיסא, אולם על תו' בתי' קמא דס"ל דהמוכר אסור להשתמש במעות, והוי שו"ח, וכן לתי' בתרא לר"ל, ולריו"ח בגוי, שפיר יש לחלק מפרדיסא כדברי הקצוה"ח, דשאני התם דעביד קנין המועיל ונתן לו המעות אדעתא דהם שלו, משא"כ בקנין כסף אינו מקנה לו המעות עד שיקנה החפץ ולכך אסור להשתמש במעות].

וי"ל דשאני ההיא דפרדיסא דסבור דהמקח חל מיד, ולכך הוא מקנה לו מעותיו, אבל היכא דנתן לו מעות ולא חל עדיין המקח, אעפ"י דהוא נותן לו רשות לך השתמש במעות, מ"מ אינו אל שו"ש, וכדחזי' אליבא דר"ח.

(א) עי' רש"י מ"ח א' דנפק"מ בין ריו"ח לר"ל לענין איסורא כגון בקידש בו את האשה, ובריטב"א מ"ז ב' נקט דכוונת רש"י לענין המוכר, והק' הריטב"א דאף לריו"ח אינה מקודשת כיון דהפקר ב"ד הפקר, למ"ד דאין רשות

למוכר להוציאם, נוכן עי' בריטב"א ע"ז ס"ג א' דהביא דיש מפרשים דלריו"ח לא פריך כיון דמדאור' הוי אתנן, והריטב"א חלק עליהם דהפקר ב"ד הפקר מהני נמי לאיסור דאור', וכקר' הכא על רש"י].

(ב) ויל"ע דהנה בגמ' פריך לריו"ח אמאי ספר לא מעל, וקשה הא ביטלו לקנין מעות, ונתבאר לעיל בזה ב' ביאורים, או דאינו אלא זכות חזרה, או דלענין איסורין אוקמוה אדאור', אולם להריטב"א קשה דהרי אי נימא דאינו אלא זכות חזרה, ודאי דמותר להשתמש במעות, ואי נימא דלענין איסורים אוקמוה אדאור', הרי א"כ קשה מה הק' הריטב"א על רש"י לגבי קידושין, הרי אוקמוה אדאור' ולכך היא מקודשת, וא"כ קשה מאי פריך לריו"ח מספר הא ביטלו את הקנין, וי"ל בפשי' דשאני קידושין דהקנין במעות מבוטל קודם דקידש במעות, משא"כ לענין מעילה ואתנן דהאיסור הוא במעשה הקנין ובהא אמרי' דאדרבא כיון דחייל הקדש לא הפקיעו את הקנין, [וזה ע"ד ביאור המחנ"א בתו' בע"ז].

(ג) וברע"א מסתפק אם כוונת רש"י דהמוכר קידש בדמים, או דהלוקח קידש בחפץ, וביאר רע"א דאי נימא דרש"י מיירי על המוכר צ"ל דס"ל לרש"י דאף דביטלו לקנין כסף מ"מ מותר למוכר להשתמש במעות, אבל לר"ל אסור למוכר להשתמש במעות, וכמבואר בתו' ב' דתו'.

אולם נראה דתלוי בביאור דברי תו', דאי נימא דכוונת תו' דתקנו רק זכות חזרה, אבל כ"ז שלא חזר בו הקנין קיים, הרי אין לחלק בין המוכר ללוקח, ובתרווייהו מקודשת, אולם רע"א אזיל לשי' דכוונת תו' אינו משום דחייל קנין, ומה"ט נקט דלר"נ הוי שו"ש, ולכך כתב דיש חילוק בין המוכר ללוקח.

(ד) ובמחנ"א קנין מעות סי' י"א ג"כ נסתפק בכוונת רש"י, אם כוונתו על הלוקח או על המוכר, וכתב דאי נימא דמיירי על המוכר, ע"כ מוכח דס"ל לרש"י דאסור למוכר להשתמש בכסף, דאי שרי למאי הוצרך לומר לענין איסורא דמשמע משום דלא העמידו במקום איסור, תיפול דשרי להשתמש במעות, וע"כ דאסור להשתמש במעות, אולם כתב דיתכן דכוונת רש"י לגבי הלוקח, דאעפ"י דביטלו קנינו מ"מ במקום איסורא לא העמידו דבריהם, וצ"ב מדוע לגבי המוכר ס"ל למחנ"א דלא בעי' לסברא דאיסורא שאני, ואילו לגבי הלוקח בעי' לסברא דאיסורא שאני. וי"ל דס"ל למחנ"א דהא דשרי למוכר להשתמש במעות אינו משום דלא ביטלו הקנין אלא נתנו לו רק זכות חזרה, דא"כ אין חילוק בין המוכר ללוקח, אלא כמו דנקט בתו' הרא"ש וברע"א דהא יהיב לי' אדעתא דהכי, ולכך אעפ"י דביטלו לקנין כסף, מ"מ מותר למוכר להשתמש בכסף, ולא בעי' לסברא דאיסורא שאני, אבל לגבי הלוקח אי לאו הא דאיסורא שאני, אינו כיוול לקדש כיון דביטלו לגמרי לקנין כסף.

(ה) ועי' אבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ל"ג דהוכיח מדברי רש"י דקנין דרבנן לא מהני לקידושין דאור', ולכך כיון דמדאור' מקודשת, לא אכפ"ל דמדרבנן אינה מקודשת, דלענין קידושין דאור' אזלי' בתר קנין דאור', אולם שוב כתב דיש לבאר דברי רש"י עפ"י תי' ב' דתו' בדף מ"ג א' דלריו"ח יכול המוכר להשתמש במעות גם ארח שביטלו לקנין מעות, ולכך ס"ל לרש"י דגם דמרבנן יש למוכר קנין במעות, אולם העיר באבנ"מ דמהא דכתב רש"י דלריו"ח מקודשת מדאור', משמע דמדרבנן אינה מקודשת, ומשום דס"ל לרש"י כתי' קמא דתו' דאין למוכר רשות להשתמש, ולכך ביאר דעכ"פ מדאור' חיילי הקידושין, והביא באבנ"מ דבמל"מ פ"ה מאישות ה"ז מסתפק האם במוכר חפץ והלוקח שילם ולא משך, אם יכול המוכר לקדש במקח או לא, וכתב באבנ"מ דאי נימא דכוונת רש"י דגם דמרבנן היא מקודשת כיון דיש למוכר רשות להשתמש, הרי אין להוכיח מרש"י דגם באופן דכל הקנין דמרבנן דחייל הקנין, אולם אי נימא דכוונת רש"י דרק מדאור' היא מקודשת, הרי נפשט מרש"י הספק של המל"מ כיון דאזלי' בתר קנין דאור'.

והנה אי נימא דהא דשרי למוכר להשתמש במעות אינו משום דחייל הקנין, אלא דאדעתא דהכי יהיב ליה, הרי אין לפשוט מינה לענין המקח עצמו.

(ו) ובקהלת יעקב אבהע"ז סי' כ"ח ס"ק י"ג כתב דיש לבאר דברי רש"י בב' אופנים, חדא דלא בטל הקנין עד שיחזור בו, ועוד ביאר עפ"ח התו' ב"מ הנ"ל דלריו"ח לא הפקיעו הקנין של המוכר במעות, וכתב דאי נימא דטעמא דרש"י משום דיש למוכר רשות להשתמש במעות יהא מוכח דלא כמל"מ הנ"ל דכתב דהוא ספק קידושין, וכוונתו כהנ"ל דכיון דטעמא דתו' אינו מחמת הקנין, אלא דאדעתא דהכי יהיב ליה, ממילא אין להוכיח מרש"י לענין הקידושין בחפץ.

מ"ט א'

(א) גמ' - ההוא גברא וכו' אלא אפילו שומר חנים וכו'. ובתו' ד"ה אלא הק' דהא באומר טול שלך והבא מעות הוי שו"ח, ותו' דכל היכא דמעיקרא הוי שו"ש וא"ל טול שלך אינו אלא לסלקו משו"ש, ומבואר דלעולם נחית חד דרגא, ובפשוטו אזלי תו' לשי' מ"ג א' בתי' קמא דבנתן מעות ולא משך הוי שו"ח, ולכך באמר לי' שקול זוזך נסתלק לגמרי, אבל לתי' בתרא דלריו"ח הוא שואל על המעות, הרי בא"ל שקול זוזך הרי נחית חד דרגא והוי שו"ש.

(ב) אולם במחנ"א שומרים סי' כ' כתב דאף לתי' בתרא בדף מ"ג א' א"ש, דבאמת מכי אמר הדרני בי נפטר מדין שו"ש וקאי בדין שו"ח, ומכי אמר שקול זוזך נסתלק לגמרי מהשמירה, וכן מבואר ברש"ש, אולם יל"ע דהרי מבואר בתו' דלריו"ח הוא שואל על המעות, והרי מבואר בדף פ"א א' דשואל שנגמר זמנו הוא שו"ש הואיל ונהנה מהשאלה, וא"כ הרי כשחזר בו הוא שו"ש, וכשאמר שקול זוזך הוי שו"ח, אולם אי נימא דכל דברי התו' בדף מ"ג בתי' ב' הוא רק לר"ה, אבל לר"נ הוא שו"ש, א"ש דכשסילק עצמו הוא שו"ח, וכשאמר שקול זוזך נסתלק לגמרי, וכן מדויקי היטב בלשון המחנ"א דכתב דקודם שחזר בו הוא שו"ש, ואח"כ הוא ש"ח, וכבר נתבאר לעיל דכן מבואר במחנ"א קנין מעות.

(ג) אולם יתכן דאף לר"ה נמי בחזר בו הוא רק שו"ח, דכל הסברא של הגמ' דשואל שנסתלק הוי שו"ש הוא רק היכא דנשתמש במה דהיה שואל, ולכך אף בגמר השימוש עדיין הוא שו"ש כיון דנהנה מהשאלה, אבל היכא דעדיין לא נשתמש כמו בסוגיין יתכן דאינו שו"ש, ואעפ"י דר"נ הרי ס"ל בדף מ"ג א' דאף בקודם שנשתמש השולחני הוא שו"ש, שאני התם דהרי יכול כל רגע להשתמש, אבל הכא הרי אינו יכול כבר להשתמש, וגם עד השתא לא נשתמש בו, ומשו"ה אינו אלא שו"ח, וכן מבואר בקצרה בביאור הגר"א קצ"ח ס"ק כ"א וס"ק כ"ג.

(ד) אולם יל"ע דאי נימא דשואל דנקטו תו' הוא לאו דוקא אלא הוי לזה, א"כ הרי קשה דמיד שקיבל המעות הוו המעות שלו, כיון דמלוה להוצאה ניתנה, וא"כ אף דחזר בו, עדיין מותר לו להשתמש במעות, וצ"ב.

(ה) ובתו' הרא"ש כתב להק' דאי נימא דהוי לזה מה מועיל הא דאמר שקול זוזך, הא מבואר בגיטין ע"ח א' דבזרק חוב לא מהני עד שיאמר לו זרוק והפטר, וע"כ הוכיח דהוא שואל.

אולם פשוט דכל דברי התו' הרא"ש הוא לשי' דביאר שם דהוא רק לר"ה דדינו כשואל, והיינו דאעפ"י דלא חייל המקח, מ"מ יש לו רשות להתמש במעות, ולכך תלוי בפלוגתא דר"ה ור"נ, ולכך א"א לומר דהוא לזה, אולם אי נימא דכוונת תו' דחייל קנין ונקנו לו המעות כ"ז שלא חזר בו, ולכך אף לר"נ מותר להשתמש, הרי פשיטא דהוא לזה ולא שואל, אלא דא"כ קשה אמאי בחזר בו אסור להשתמש במעות, הא מלוה להוצאה ניתנה.

ו) וברע"א ורש"ש הוכיחו מתו' בעירובין פ"א ב' דאחרי שחזר בו כ"ז שלא אמר שקול זוזך הוי שו"ש, והיינו דבתו' שם הוכיחו דדין המוכר על המעות הוא כשו"ש, מלישנא דרבא דאמר לא מבעיא דשו"ש לא הוי וכו', ומשמע דכ"ז דלא אמר שקול זוזך עדיין הוא שו"ש, וא"כ הרי קשה דליכא למימר דבחזר בו הוא שו"ח, ובאמר שקול זוזך הוא מסתלק לגמרי, דהרי גם אחרי שחזר בו אכתי הוא שו"ש, וא"כ בשקול זוזך אכתי נחית דרגא והוא שו"ח, וא"כ לתו' ב' דתו' בדף מ"ג א' דהוא שואל או שו"ש על המעות, אכתי קשה קו' תו' מהגמ' בדף פ'.

וכתבו רע"א ורש"ש דלתו' ב' דתו' יש לבאר באופ"א, דדוקא היכא דהוא שו"ש משום דתפיס אאגריה נקטינן דבאומר טול שלך אינו מסתלק לגמרי מהשמירה, אלא דאינו תופס עבור השכר, אבל היכא דמתחילה הוא שומר, באומר שקול זוזך הוא מסתלק לגמרי, והדברים מבוארים להדי' בתו' הרא"ש ע"ש.

ונראה דטעמא דתו' הכא אזלי לתו' קמא בדף מ"ג א', משום דהא מבואר בתו' מ"ח א' א' דרבא כר"ל, ולר"ל הרי ודאי אסור למוכר להשתמש במעות, וא"כ באומר שקול זוזך הוא מסתלק לגמרי, וכן מבואר בקצרה בביאור הגר"א סי' קצ"ח ס"ק כ"ג.

ז) ולדעת תו' בסוגיין דהוא שו"ח, ק' כראיית תו' בעירובין מהא דאמר לא מבעיא וכו', וכן הוכיח בריטב"א בסוגיין, אולם עי' בתו' הרא"ש דדחה דכוונת הגמ' דלא מבעיא דאינו שו"ש כיון דלא קיבל שכר, אלא אפי' שו"ח אינו כיון דכבר נסתלק, ובתו' בעירובין כתבו לדחות דכוונת הגמ' דלא מבעיא שו"ש דבאומר שקול זוזך אינו שו"ש, כ"ש זה דהיה שו"ח דנסתלק לגמרי משמירתו, ובמחנ"א שומרים סי' כ' כתב לבאר כוונת הגמ' דכיון דמקודם היה שואל, וא"כ היה מן הראוי דכשהוא אומר שקול זוזך נעשה שו"ש, קמ"ל דהכא אף שו"ח אינו, ע"ש בדבריו, ומבואר דנקט דשואל שעבר זמן השאלה ואמר שקול זוזך הוא מסתלק לגמרי, אולם בריטב"א ד"ה להד"מ כתב דשואל שאומר שקול זוזך אינו מסתלק עד שיחזירנו לרשותו.

א) גמ' - א"ל וכו' מי שפרע וכו'. עי' ברש"י דדילמא לא הוי מקבל ונמצא דזוזי ידי' הוה, ומשמע דכ"ז דלא קיבל מי שפרע אין מקבלין לחזרתו, ואינו נפטר מחיובי שמירה, אלא דא"כ נמצא דצריך לקבל עליו מי שפרע קודם שיאמר שקול זוזך, וא"כ קשה מה מועיל הא דאמר רבא אה"נ דיקבל השתא מי שפרע ויפטר, ומוכרח דמהני קבלת מי שפרע למפרע.

אולם עי' בריטב"א דכתב דגרסי' וליקביל עליה מי שפרע, וביאר הריטב"א משום דבאמר שקול זוזך כבר כלתה שמירתו, ולכך מהני קבלת מי שפרע אף אחר הגניבה, וע"ש דביאר דזהו נמי כוונת רש"י.

ב) והנה לשו' תו' הרי הוי שו"ח על המעות, וא"כ הרי גם בלא קבלת מי שפרע הוא פטור מאונסין, וא"כ בהכרח דכל הדין דמי שפרע הוא רק משום דבלא"ה אין מקבלין חזרתו, אולם יתכן דכיון דכספים בעי' שמירה בקרקע, הרי אף מדין שו"ח הוא חייב על גניבה, ואינו נפטר מדין שו"ח עד שיקבל עליו מי שפרע.

ג) ובנימוקי"י מ"ז ב' הביא מרה"ג דבחזר בו מחמת פסידא אינו מקבל מי שפרע, אבל מחמת אונס מקבל מי שפרע, והא דלא הוזכר בדף מ"ט ב' בעובדא דרופילא דמקבל מי שפרע משום דלא שאלו על כך, וכדחזי' בדף מ"ט א' דאם לא היו שואלים רבנן לרבא לא היה רבא אומר דצריך לקבל מי שפרע, ולכאור' אי נימא דבעי' מי שפרע קודם אמירת שקול זוזך, הרי באמת קשה איך לא אמר רבא דצריך לקבל מי שפרע, הרי אם לא יקבל מי שפרע דינו של רבא אינו נכון, וע"כ מוכח דבאמת הא דפטור אינו תלוי במי שפרע, אלא דאין מקבלין חזרתו בלא מי שפרע, ולכך לא אמר רבא עד ששאלו אותו, ועדיין צ"ב.

א) עי' ברי"ף דכתב דהביא מר"ה גאון דלהלכה מוכר דקיבל מעות ולא הרי"ז לזה על המעות וחייב באחריותן, וצ"ע הרי"ף בדף מ"ג סובר דקיי"ל כרב נחמן דהוא שו"ש, ורק אם נשתמש הוא לזה, ומ"ש הכא דאף דלא נשתמש הוא לזה.

ב) ובפשוטו י"ל דס"ל להרי"ף דכל התקנה היה דיש לו זכות חזרה, אולם לא ביטלו את הקנין לגמרי, ולכך יכול המוכר להשתמש במעות והוי לזה על המעות, וכ"ז שייך במקח משא"כ בשולחני, אולם מלשון הרי"ף לא משמע כן, דהא כתב לבאר דברי רה"ג דאדעתא דהכי נתנם לו כדי שישתמש, ומבואר דאעפ"י דבטל הקנין, מ"מ הוא מותר להשתמש, וא"כ צ"ב מ"ש משולחני.

ג) וברע"א מ"ח א' ביאר דשאני שולחני דנתנם לו בתורת פקדון, שישמור מעותיו, אלא דמ"מ מותר להשתמש בהם, וס"ל לר"נ דאינו אלא שו"ש, אבל בנתנם לו בתורת מכר ע"מ שיתן לו חטים, הרי נתנם לו על דעת שהמעות יהיו שלו, ועי' ברמב"ן דמשמע דנמי ביאר הכי.

ד) ובביאור הגר"א סי' קצ"ח ס"ק כ"ג ביאר עפ"י מה דהביא הרא"ש פ"ג סי' כ"ו מהראב"ד לחלק בין דמי אבידה לשולחני, דשולחני ירא לשלוח יד לקנות סחורה בדמים שמא יבא המפקיד, אבל באבידה הרי הוא ידוע שיהיו אצלו ימים רבים, וכתב הגר"א דה"ה הכא כיון דנתנם לו בתורת מקח ואין דעתו לתבוע כלל דמי לאבידה ואף לר"נ הוי שואל על המעות.

ה) והנה להנ"ל דסברת הרי"ף משום אומדנא, לכא' אין חילוק בין ריו"ח לר"ל, דגם לר"ל שייך הסברא דאדעתא דהכי יהיב ליה, וא"כ צ"ב אמאי מבואר בדף מ"ח א' דבמחסר משיכה ליכא מעילה לר"ל, הרי כיון דיכול להשתמש במעות דמי להא דמבואר בדף מ"ח א' דלר"ה הוי מועל, אף בלא הוציא, ועי' ברמב"ן דביאר דכיון דכל ההיתר השתמשות הוא רק משום אומדנא, הרי אם יחזור בו יהא אסור למוכר להשתמש, ולכך אינו לזה גמור עד שישתמש בפועל, אבל בשולחני הרי אינו משום אומדנא דמקח, אלא דאדעתא דהכי יהיב ליה לשולחני, וכע"ז הביא הריטב"א מ"ח א' מהרמב"ן, ע"ש.

ו) ובביאור הגר"א סי' קצ"ח ס"ק כ"ג כתב דהרי"ף סובר כתי' ב' דתו' מ"ג א' דלריו"ח מותר להשתמש במעות ולכך הוי שואל על המעות, ורבא דאמר דאפי' שו"ח לא הוי ס"ל כר"ל וכדאמר מתניתא כר"ל, ומשו"ה לפני שאמר שקול זוזך הוא שו"ח, ובאומר שקול זוזך נסתלק לגמרי, אבל לדידן דקיי"ל כריו"ח הוי שואל ואינו נפטר באמירת שקול זוזך, רק כשיקבל עליו מי שפרע, וביאר הגר"א דאף דקיי"ל כר"נ דהוא שו"ש, מ"מ הרי מבואר בראב"ד דשאני פקדון שירא, משא"כ הכא, עכתו"ד.

וצ"ע הרי כיון דביאר דהרי"ף ס"ל כתי' ב' דתו' לשם מה הוצרך לדברי הראב"ד דבפקדון ירא שמא יבא הבעה"ב, הרי שאני מקח דניתן לקנין, ולכך הוו המעות אצלו בשאלה, משא"כ בשולחני דניתנו לפקדון, אלא דמותר לו בהוצאה, ואין לומר דס"ל בכוונת תו' דלגבי המוכר לא ביטלו את הקנין, דא"כ הרי ודאי דהוא לזה על המעות, ולא שואל, וכן הרי לא דמי לשולחני, ולא בעי' לסברת הראב"ד, וע"כ מוכח דהגר"א נקט כתו' הרא"ש דאין כוונת תוס' דשרי לריו"ח משום דחל הקנין, ואינו אלא זכות חזרה, אלא דאמדינן דנתן לו רשות להשתמש, ולכך זה תלוי בפלוגתא ר"ה ור"נ.

ז) ובעיקר דברי הרי"ף דהמוכר הוי לזה על המעות עד שיקבל עליו מי שפרע, וצ"ב מדוע אחרי מי שפרע הוא נפטר באמירת שקול זוזך, הרי בהלואה אינו נפטר עד שיתן ליד המלוה, ועי' ברשב"א דכתב דמסתבר דדוקא אם לא הוציאם המוכר יכול להפטר באמירת שקול זוזך אחר קבלת מי שפרע, אבל אם הוציאם הו"ל לזה ממש, ואינו נפטר עד שיבא לידו, אולם הביא מהרמב"ן דאפי' בהוציאם הוא נפטר אחר מי שפרע, ובשו"ע קצ"ח ט"ו הביא לב' הדעות, ודברי הרמב"ן צ"ע הרי לאחר שהוציאם הוא לזה גמור, ומה מועיל הא דאמר לו שקול זוזך, ובביאור הגר"א ס"ק כ"ג ביאר דודאי אין מי שסובר כן, וכוונת השו"ע בנתם לידו ומדין פרעון בע"כ.

ח) והנה ברמב"ן כתב דבכת"י של הרי"ף מבואר דאי הוציאם אע"ג דהוּו פקדון בידו קמו ליה ברשותו והוּו להו כהלואה, והוכיח מזה הרמב"ן דלאו דוקא היכא דבעי לקבל מי שפרע, אינו נפטר באמירת שקול זוזך, אלא אף היכא דהוּו פקדון גביה מעיקרא, דליכא עליה מי שפרע, נמי אינו נפטר, ומשום דלאו משום קבלת מי שפרע הוא דנפטר, אלא בכל מלוה בעלמא נמי אינו נפטר באמירת שקול זוזך, והיכא דהוציאם אף לאחר קבלת מי שפרע אינו נפטר, וכתב הרמב"ן דעכ"פ באופן דנתנו לו בע"כ מהני, דנתינה בע"כ שמה נתינה, והוסיף הרמב"ן דלגבי פריעת בע"כ כיון דמעות דלוה נינהו צריך נתינה, ואם נתינה בע"כ הוי נתינה, יכול לזרוק לתוך ידו או לחיקו ונפטר, ולכא' מוכח כדברי הגר"א דדוקא בנתן בע"כ מהני, ובביאור הגר"א סי' ק"כ סק"ו כתב דכן מבואר בלשון הרמב"ן שהובא בבעל התרומות שער נ'.

ט) אלא דאכתי צ"ע דאף בלא הוציאם, מ"מ כיון דמבואר ברי"ף דהוא לזה, מה יועיל הא דמקבל מי שפרע, ובטור סי' קצ"ח הביא מהרמ"ה דאף בקיבל עליו מי שפרע לא מהני עד דיפרע את המלוה, וכתב הטור דכן מסתבר, ובביאור הגר"א ס"ק כ"ג כתב דאין כוונת הרי"ף דנעשה לזה ממש על המעות, אלא הוי כהלואה, ובאמת הוא שואל, ולכך כ"ז דלא קיבל מי שפרע הו"ל תו"ז ואינו נפטר באמירת שקול זוזך, אבל אחר שקיבל עליו מי שפרע, הוא שואל אחר זמנו, ובאמירת שקול זוזך הוא מסתלק משמירתו, וכ"ז בלא הוציאם, אבל בהוציאם הו"ל הלואה גמורה ולא מהני שקול זוזך, אלא בנתנם בע"כ לידו, וכ"כ בתו' הרא"ש דלא הוי ממש לזה על המעות אלא שואל, דהא בלוה לא מהני שקול זוזך.

י) ועי' בנימוק"י דכתב דקודם שקיבל עליו מי שפרע לא מהני שקול זוזך עד שיבואו לרשות לוקח, כמבואר בגיטין לגבי הלואה, ומבואר להדי' דהא דלא מהני שקול זוזך קודם קבלת מי שפרע אינו משום דהוא שואל תו"ז, אלא משום דבהלואה לא מהני שקול זוזך, וצ"ע דא"כ מה מועיל קבלת מי שפרע, ובנימוק"י כתב דע"י קבלת מי שפרע נהפך לפקדון, וכל היכא דאיתיה וכו', וצ"ע איך זה נהפך מהלואה לפקדון.

י"א) ובשו"ע סי' ק"כ ס"ב כתב דבאמר לו הנה מעותיך צרורים בא וטול והמלוה מסרב, ונגנבו פטור הלואה, אלא אם פשע ונגנבו, ובסמ"ע סק"י הק' מ"ש מסי' קצ"ח סט"ו דמבואר דאינו נפטר באמירת שקול זוזך כיון דהוח הלואה, ובש"ך סק"ג תי' דכיון דאמר הנה מעותיך צרורים, לא יוכל הלואה להשתמש בהם ומיד הם ברשות המלוה, אבל בסי' קצ"ח לא מיירי בכה"ג, ולפי"ז י"ל דה"ה הכא אחר שקיבל מי שפרע אסור לו להשתמש במעות, וממילא הוה כמעות צרורים, וממילא הם ברשות המלוה ולכך הוי כפקדון, אולם הא גופא צ"ב אמאי בצרורים נעשו ברשות המלוה.

י"ב) ולכא' צ"ל דכיון דהטעם דמותר להשתמש במעות הוא משום דניתן לו אדעתא דמקח, ממילא בשעה שחוזר בו ומקבל עליו מי שפרע, הרי בטל המקח, ואסור לו להשתמש במעות, וכיון דלא הוציא את המעות, הרי חזרו המעות להיות של הלוקח והוו פקדון ביד המוכר, אולם קודם שקיבל מי שפרע, דעדיין לא חלה חזרתו, מותר להשתמש במעות, והוי ליה עליהו ואינו נפטר ע"י שאורמ שקול זוזך, אבל בהוציא המעות ומייחד מעות אחרים תחתיהם, לא מהני שקול זוזך, אף שקיבל עליו מי שפרע.

ולפי"ז בדינא דהשו"ע בסי' ק"כ הנ"ל, לפי הנימוק"י אינו נפטר, דדוקא היכא דהם אותם המעות, ואסור לו להשתמש בהם נהפכו המעות לפקדון, אבל בהלואה גמורה אינו נפטר באמירת שקול זוזך.

י"ג) ובביאור הגר"א סי' ק"כ סק"ו כתב לבאר דין השו"ע עפ"י הרמב"ן דאף בהוציא המעות מהני שקול זוזך אחר מי שפרע, וס"ל להשו"ע דהא דכתב הרי"ף בכת"י וכ"ש אי אנפקינון, היינו קודם שקיבל מי שפרע, אבל אחר דקיבל מי שפרע, אפי' בהוציאם פטור, ע"י שקול זוזך, וה"ה בהלואה גמורה ומעות צרורים, ונחלק על השו"ע דדוקא בנתנם לו מבואר ברמב"ן דמהני.

אולם הרי ברשב"א ובר"ן ובנימוק"י ובטור כתבו בשם הרמב"ן דסגי באמירת שקול זוזך, וכך ס"ל לשו"ע, אולם צ"ע כנ"ל כקו' הגר"א דמה שייך בהלואה אמירת שקול זוזך.

י"ד) ואולי י"ל דבפריעת חוב לא בעי' נתינה למלוה, אלא בעי' שיעמיד את המעות למלוה, ואף דהמלוה אינו רוצה במעות, מאי הו"ל למיעבד, ולכך אף דהמלוה לא זכה בהם איהו דאפסיד אנפשי', ונפטר הלוה במה דהעמיד לו אפשרות לקבלת מעות, אולם כ"ז באופן דהמלוה צריך לקבלם, אבל אם לא קיבל עליו מי שפרע, דאין הלוקח צריך לקבל המעות, אינו נידון דהעמיד לו מעות.

ט"ו) ברמב"ם פ"ז ממכירה ה"ג פסק דבחזר בו הלוקח ואמר לו המוכר טול מעותיך הוו המעות כפקדון ופטור על גניבה, אבל בחזר בו המוכר חייב באחריותו, עד שיקבל עליו מי שפרע, ויאמר לו טול, והראב"ד חולק דמה החילוק בין המוכר ללוקח, וביאר במ"מ דשאני חזרת המוכר דאין מקבלין חזרתו עד שיקבל מי שפרע, ולכך המעות ברשותו, אבל כשחזר בו הלוקח ואין המוכר תובע שיקבל עליו מי שפרע, הרי הוא נפטר מיד, אולם צ"ב דהרי במואר ברמב"ם דרק מגניחבה הוא פטור, אבל על פשיעה חייב כדין שו"ח, ולא בעי' מי שפרע, ואילו רבא דשו"ח נמי לא הוי, ואף דמבואר ברי"ף דלא קיי"ל כרבא, היינו משום דבעי' דמקודם יקבל עליו מי שפרע, אבל היכא דאי"צ לקבל עליו מי שפרע, ודאי אית לן כרבא, ואמאי פסק הרמב"ם דהוא שו"ח, ובביאור הגר"א קצ"ח כ"ג ביאר דרבא ס"ל כר"ל, אבל לדידן דקיי"ל כריו"ח גם באי"צ לקבל מי שפרע אכתי הוא שו"ח, ע"ש.